

Toni Aho: ”Muurahaispesä aivoissani”

KEHTOLAULU

Tuskin mikään muu yksittäinen erikoisala kosketti minua opiskeluaikoina samalla tavoin kuin synnytykset ja naistentaudit. Se on toisaalta paradoksaalista, sillä suurella osalla kurssin aikana kohtaamistamme potilaista ei ollut mitään erityistä sairautta tai muutakaan vaivaa - he vain "potivat" yhtä maailman kenties luonnollisinta olotilaa, raskautta. Mutta ehkä juuri siinä, luonnollisuudessa, piili tuon erikoisalan kiehtovuus.

Kurssilla pääsimme viikoksi nuuhkimaan vieraan keskussairaalan ilmapiiriä. Tuo keskussairaalajaksoksi nimetty viisipäiväinen oli viisaasti sijoitettu aivan kolmikuukautisen kurssin loppuun, jolloin olimme jo oppineet erikoisalan perusteet ja niiden pönttämisen sijasta saatoimme keskittyä tietomäärän soveltamiseen oudossa ympäristössä.

Oli hyvin opettavaista soluttautua vaihteeksi muun kuin oman opetussairaalsan vilinään. Saatoin viettää tuntejakin vain kuljeksien pitkin vaaleansinisiä käytäviä etsien jotakin seuraamisen arvoista, johon olisi sallittua nokkansa tupata.

Mutta joskus tyydyin ainoastaan kummastelemaan elämän, syntymän ja kuoleman ihmettä – pohdiskelemaan selvittämättömiä salaisuuksia ja kysymyksiä, joihin ei ole olemassa suorita ja yksiselitteisiä vastauksia. Ei, vaikka niitä on peräänkuulutettu tuhansien sukupolvien ajan - aina siitä päivästä alkaen, kun ensimmäinen älyvä olento avasi nukkauset silmänsä.

Sillä, näytelläänkö näytelmä geneettisellä, psyykkisellä vai sosiaalisella näyttämöllä, ei ole merkitystä: ihmisyksilö repeää kahtia ja antaa sisältään toisen, itsensä kanssa tasavertaisen olennon. Siitä saa alkunsa entiteetti, jonka voi sanoa olevan niin ainutlaatuinen ja uniikki, ettei koko maailmankaikkeudesta löydy vastaavaa. Silti siinä on nähtävissä palasia ihan meistä jokaisesta – eikä siinä ole tarkemmin ajateltuna mitään täsmälleen omaa. Ja toisin kuin meille muille, sille kaikki on mahdollista - kaikki mustan ja valkoisen, hyvän ja pahan väliltä.

Miten mitään niin ihmeellistä saatetaan pitää niin luonnollisena?

* * * *

Oli yö, jokin noista neljästä keskussairaalajaksoon kuuluvista - miksi olin sairaalassa, sitä en enää muista.

Ehken ollut vain saanut unta ja olin hiiviskellyt sinne käytäviä pitkin asuntolan puolelta. Kaikkiolla oli niin autiota että tunsin itseni tunkeilijaksi - siitäkin huolimatta, että olin kietaissut valkotakin ylleni.

Kuljin vailla erityisempää päämäärää ja oudoksuin muuttunutta ilmapäiriä. Aktiivisuus oli kääntynyt passiivisuudeksi ja päivän hektisyydestä ei ollut enää merkkiäkään jäljellä - kuten muista kaltaisistaan, myös tuosta sairaalasta oli kuoriutunut aamuun sinnittelevä kituva laitos. Kaikkiolla oli ahdistavaa, pinnan alla kytevää odotuksen tuntua. Hereillä olevat potilaat ikävöivät kotiaan, murehtivat seuraavalle päivälle sovittuja tutkimuksia tai tulevaa lääkärin kiertoa. Hoitajat taistelivat väsymystään vastaan toivoen kaiken sujuvan rauhallisesti. Yö oli myös aikaa, jolloin heidän harteilleen langetettu vastuu oli painavimmillaan.

Autioilla käytävillä askeleet kaikuivat kuin pienet moukarin iskut. Päätin päivystyspäivän sijasta ottaa suunnaksi synnytysosaston, sillä oletin myös siellä riittävän seurattavaa vuorokauden pimeimpänä ajankohtana. Mutta lähestyessäni määränpäätäni kuulin jotakin, mikä sai minut pysähtymään - korviini alkoi kantautua hiljaisen laulun kaunis, miltei unettava sävel.

Suljin silmäni ja keskityin kuuntelemaan sitä, sillä luulin aluksi kuulevani pelkkiä harhoja - kuin tyhjästä, virikkeettömästä mielestä syntyneitä kaikuja. Mutta laulu erottui selvästi tuulettimen huminan ja katonrajan putkiston natinan takaa - kuin harhaileva, eksynyt henki.

Vieressäni oli raolleen unohtunut ovi, jonka takaa ääni johtui. Kyltin mukaan olin vastasyntyneiden teho-osaston sisäänkäynnillä, ja jokaisen siitä kulkevan oli pestävä kätensä syvennyksessä. Ja minä - lumoutunut muukalainen - tein työtä käskettyä, sillä halusin selvittää, mistä oli kyse.

Teho-osasto koostui erillisistä potilashuoneista, ja laulu johdatti minut erään niistä ovensuulle. Kurkistin oven ikkunasta ja näin itseäni ehkä hiukan vanhemman nuoren naisen laulamassa pienelle syliinsä kietomalleen vaaleansiniselle nyytille. Naisen kasvoille oli asettunut lempeä ilme, ja kun hänen katseensa osui omaani, avautui raukea hymy.

Minun astuessani huoneeseen laulu lakkasi, mutta oli kuin pastellin sävyiset nuotit olisivat jääneet kieppumaan hänen ympärilleen. Ne parveilivat höyhenekeveinä kuin sadun perhoset - rakensivat satulinnan kehystämään tuon vangitsevan näyn: äiti ja hänen vastasyntynyt lapsensa. He keinuivat levollisesti keinutuolissa, jollainen oli jokaisessa

salissa keskoskaapin ja seurantamonitorien lisäksi. Nyt ymmärsin, miksi.

- Hei, nainen tervehti heikolla äänellä, yhä hymyillen. - Mikä sinut tänne lennätti?

Hymyilin takaisin ja istuuduin hänen vierelleen - isän paikalle. Siinä huoneessa se oli jäänyt tyhjilleen.

- En saanut nukuttua, vastasin. - Nähtävästi en ole ainoa.

Pelkäsin tungettelevani ja koin oloni vaivautuneeksi. Silti tunsin sisälläni myös kummallista halua jäädä - edes lyhyeksi hetkeksi. Ehkä tuo yksinäinen yö, tyhjien käytävien järkkymätön, hiljainen autius oli yhdistänyt meidät.

Olin aikeissa onnitella ja kysyä lapselle annettua nimeä, mutta yhtäkkiä henkäisinkin pelästyksestä. Sillä juuri sillä hetkellä naisen sylissä lepäävä pienokainen oli kääntynyt paljastamaan kasvonsa, jotka eivät olleet ihmisen, vaan painajaismaisen otuksen. Kauhu sai sydämeni iskeytymään vasten rintalastaa - nainen oli tuonut tähän maailmaan hirviön, demonin.

Tuskin kykenin järkytykseltäni erottamaan tarkempia yksityiskohtia sen ulkomuodosta. Näin kalamaisen pullottavat, suonittuneet silmät hyvin etäällä toisistaan; nenän jonka sieraimia kehystävät poimut kaartuivat latteina kuin sammakkoeläimellä; lihattomat huulet, jotka olivat

vääntyneet luonnottomaan, hampaattomaan irvistykseseen. Mutta kaikista silmiinpistävin piirre oli varmasti otsa - tai täsmällisemmin ilmaistuna sen puute: kuulamaisten silmien päältä, siitä mistä olisi pitänyt alkaa aivoja verhoavan pääläen kaartuminen, kallo surkastuikin tylpäksi ja ontoksi kuin avonainen kulho.

- Hänellä ei ole paljoakaan aikaa jäljellä, nainen sanoi hiljaa, pikemminkin itselleen kuin minulle. Hänen oikean kätensä etummaisiet sormet hyväilivät hellästi epäsikiön vääristyneitä kasvopiirteitä ja lyhyeksi jäänyttä niskaa. Pian hartioiden yläpuolelta oli iho haljennut - ratkennut kuin liikaa kiristynyt sauma - paljastaen niukan hermokudoksen poimuilun. Kukaan ei ollut vaivautunut edes peittämään avannetta.

- Hän ei viihtynyt kaapissaan ja kävi rauhattomaksi. Turhaa kai häntä oli sinne sulkeakaan, kuolemaan vain...

Äidin ääni murtui, ja tukahdutetut nyyhkäykset saivat hänen kehonsa vavahtelemaan. Minä odotin kärsivällisenä - katselin eteemme pöörtyvää tyhjää keskoskaappia. Sillä hetkellä sen näkeminen ei herättänyt minussa hiukkaakaan toivoa - kuin tymeän kliininen ja mauton, lasista rakennettu ruumisarkku.

- Tämä on hänen elämänsä toinen yö. Ensimmäisenä hänet tuotiin luokseni, ja jo toisena joudun antamaan hänet pois.

Vauva alkoi vääntelehtiä ja päästi suustaan karheen vaikerruksen. Ohuet muhkuraiset raajat olivat pelkät tyngät, kuin miniatyyrikokoiset ryhmysauvat, mutta ne ojentelivat lämpöä kohti ja tapailivat huomiota. Äiti paljasti rintansa ja antoi sen pudota olennon suuhun, mutta tämä oli liian väsynyt ja veltto imeäkseen. Tai sitten se ei edes osannut syödä - hamuili vain nänniä nälkäisenä, avuttomana ja surkeana, tietämättä, miten noudattaa vaistojaan.

Silmämunat kääntyivät kohti synnyttäjäänsä. Niiden takaa lähtevät hermoradat päättyivät mykkään massaan, mutta sillä hetkellä silmissä asui salaperäinen ymmärrys. Oli se sitten vaistoa tai tajua, tuo olento näki loppunsa häämöttävän edessään - aivan yhtä selkeänä kuin mekin.

Toivottomuus sai sen kiihtymään, ja lopulta vaikerrus muuttui itkuksi. Äiti kietoi käsivartensa lempeästi nyytin ympäri ja alkoi keinuttaa sitä kuin pientä laivaa. Hän ryhtyi jälleen lauluunsa; lohduttavien sanojen levollinen rytmi ja melodia yhtyivät käsivarsien ja keinutuolin liikkeeseen. Tämä rauhoitti vauvan, ulina hiljentyi vaimeaksi puhinaksi

ja hätäiset raajojen kouristelut kävivät pehmeämmiksi -
kuin uneliaaksi tanssiksi kehtolaulun tahdissa.

Tuossa symbioosissa oli jotakin hypnoottista. Väsymys alkoi tuntua minunkin silmissäni ja luomeni painaa. Katselin hirviölapsen kallotonta päätä, tyhjää tilaa aivojen tilalla, ja mietin, millaista oli sen uni - mistä olento, jolla ei ole lainkaan aivoja, uneksii. Sillä unessa se varmaan jo oli, vaikkei kyennytään sulkemaan kalansilmiiään; ehkä se uneksi lyhyen elämänsä tapahtumista, ehkä siitä valtakunnasta, johon sen oli määrä palata takaisin. Portti, josta se oli kerran onnistunut luikahtamaan tälle puolelle, oli johtanut nopeasti umpikujaan.

Silloin minun oli kysyttävä itseltäni: missä piileksi sen sielu, elämän ydin?

Sillä vailla keskushermostoakin pienokaisesta huokui valtava inhimillisuus, paistoi hirviömäisen ulkomuodon lävitse yhtä kirkkaana tai vielä kirkkaampana kuin kenestä tahansa toisesta. Vailla aivojakin se oli vielä ihminen tarpeineen - ihminen, jolla oli oma tahto. Jo tuolla alkeellisella tasolla tunnettiin nälkää ja janoa, kylmän ja lämpimän välinen ero.

Tämän vauvan olisi pitänyt olla pelkkä kuori naapurihuoneensa asukkiin nähden, tyhjä ja merkityksetön.

Mutta näin jotakin aivan toista - jotakin, mihin viitattaessa ei ole mahdollista käyttää pelkästään sanaa "se" ollakseen täsmällinen. "Se" olikin "hän". Eikä yksikään "hän" ollut toista arvokkaampi tai arvottomampi, yksikään "hän" ei ansainnut toista vähempää.

Miten onnellinen voitkaan olla epäonnestasi, ajattelin todistaessani hirviövauvan suojattua lepoa. Hänen liikkeensä olivat lakanneet ja kasvojen tuskainen ilme raukeamassa. Ehkä pikkuruiset huulet olisivat vääntyneet hymyyn, jos vain olisivat kyenneet.

Eihän tuon taaperon elämän ainoaan päivään ollut mahtunut kuin pelkkää absoluuttista hyvää. Hän oli syntynyt välittävään, suojelemaan syliin, eikä hänen koskaan tarvitsisi luopua sen lämmöstä. Hän oli saanut tilaisuuden käväistä kurkistamassa maailmaan tuojaansa ja vastaanottaa tuo mitä arvokkain lahjansa.

- Anna, nainen sanoi. - Se on hänen nimensä.

Tajusin, että se oli paitsi nimi, myös kehotus. Ja tuo nimi olisi annettava kaikille vastasyntyneille.

Nainen jatkoi lauluaan:

*Syksy hieroo jo silmiään ja sato on annettu
pimeä tullut ja pakkakanen naukuu
mutta vaikka lehto on onto
älä kettua pelkää
on ensilumi pelkkä hintale vain
kerran vain polun tän lävitse kuljet
pitkän tai lyhyen
yksin et milloinkaan*